

І. Кант неначе зробив нарис свідомого і розумного ставлення до життєвих цінностей. Їхнім обґрунтуванням слугує нерозривний зв'язок між психікою та тілом, які можна контролювати за допомогою функцій, що відповідають за них. В порівнянні це медицина і психологія, які розглядають психосоматичне здоров'я та вносять корективи і вдосконалення в її розвиток.

За часів викладання в Кенігсберзькому університеті І. Кант читав курси лекцій з різних дисциплін. Приділяв увагу підручникам Майєра, по яких читав логіку, за Баумгартемом – метафізику, за Базедовим і Бокком – педагогіку. Його лекційний курс і на сьогодні є доволі цікавим і пізнавальним. І. Кант старанно готувався до своїх занять, що пояснюється кількістю матеріалів, його нотатками, здійсненими на полях дрібним почерком. Від педагогічних поглядів І. Канта була невіддільною і його педагогічна діяльність. За численними розповідями його слухачів стає зрозуміло, що він завжди умів створити комфортне середовище для навчання, чому варто було б повчитися багатьом майбутнім педагогам. Відомий на той час мислитель і діяч І. Шуммель назвав І. Канта постаттю XVIII століття, яке в європейській культурі ще називають «педагогічним століттям». Це свідчить про важливість його педагогічних ідей і діяльності у той час.

Висновки. І. Кант – видатний мислитель, який своєю філософією вніс не тільки істотні зміни в спосіб і характер європейського філософування XVIII – XIX ст., але й долучився до формування основоположних ідей модерної педагогіки. Підсумовуючи проаналізовані його положення, виховний процес є важливою складовою повноцінного життя кожної людини. незважаючи на те, що ідеї І. Канта були висловлені більше двох століть тому, багато з них є актуальними і досі, зокрема, його погляди на дисципліну та моральність. Особливо у наш нелегкий час, коли ми живемо в Україні, яка щодня зазнає втрат і руйнувань від повномасштабного вторгнення країни-агресора. Моральність – це якраз те, що актуалізує нашу здатність до вибору, наш обов'язок, відповідальність тощо. Отже, педагогіка І. Канта висвітлює ідеї виховання, які можуть мати призначення і в сучасній педагогічній науці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кушаков Ю. В. Нариси з історії німецької філософії Нового часу: Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 572 с.
2. Мінаков М. А. Вчення Канта про віру розуму. Київ : Центр практичної філософії, 2001. 140 с.
3. Гусєв В. І. Західна філософія Нового часу. XVII – XVIII ст.: Підручник. 2-те вид. К.: Либідь, 2000. 368 с.

Юля САДЛЯК

Науковий керівник – доц. Галина ПОПЕРЕЧНА

МОРАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ І. КАНТА

Вступ. В сучасних умовах людство з кожним днем все більше зустрічається із секуляризацією та різними проблемами духовності. Швидкий розвиток цивілізації, змінюючи умови існування, висуває перед ним щораз нові виклики та запитання, спричиняє занепад духовного порядку та зникнення цінностей, які формувались сторіччями. З цього випливає загроза навіть самому існуванню людини, оскільки вона, не маючи чіткого бачення моральних норм та принципів, здатна зруйнувати усе, що є важливим для неї і, тим паче, дійти до самознищення.

Страшна війна, яку ми переживаємо сьогодні в нашій державі є яскравим і гірким прикладом того, що може бути, якщо людина чи певна група людей, втрачає цінності чи перекручує їх на свій лад, незважаючи на здоровий глузд та тверезу думку більшості. Російська агресія проти України оголила приховану бездуховність «російської душі» і наочно показала її незбагнений потяг до зла, насилля і руйнування. Пошук шляхів виходу з такої ситуації спонукає нас звернутися до філософських ідей минулого, що увійшли до невичерпної духовної скарбниці людства і склали фундамент для сучасних систем моральності. У цьому контексті моральна філософія І. Канта є неocenним внеском у розвиток європейської духовності.

Метою статті є аналіз основних ідей моральної філософії І. Канта.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на високий рівень сучасних технологій та інформації, ми живемо в період морального та інтелектуального занепаду. Деякі інтелектуали XX – XXI ст. вважають це цілком нормальним, а попередні системи моральності такими, що не працюють в сучасних умовах. Таке бачення є помилковим, адже беручи до уваги моральне вчення І. Канта, мусимо визнати, що воно підіймає та аналізує такі теми, які свідомо упускають сучасники через їх складність у метафізичному чи гносеологічному вимірах. В той час, коли сучасна етична думка часто є прив'язаною до конкретних умов і обставин, а тому є необґрунтованою, базується на безпринципних обдумуваннях, яким часто бракує єдності з іншими сферами знання і філософії, заслуга І. Канта, зазначає І. Захара,

полягає в тому, що свою моральну філософію він зміг поєднати з іншими сферами філософського знання, такими як: «теоретична філософія»; «філософія релігії»; «філософія історії» і ін. [6, с. 347].

Центральною категорією моральної філософії І. Канта є закон моралі, який він називає категоричним імперативом. Категоричний означає дійсний в усіх ситуаціях. Під імперативом розуміється наказ, який абсолютно неможливо оминати. Хоча сам категоричний імператив філософ формулює по-різному. По-перше, він каже: «Чини так, щоб закон твоєї поведінки міг претендувати на загальність» [4, с. 347]. Це правило забирає значення цілі від всяких зовнішніх предметів волі і залишає як ціль тільки самих суб'єктів моральної дії, які тим самим одержують найбільшу вартість, незалежно від відносної ціни, що належить зовнішнім предметам. Останні ж не можуть бути ціллю, а є лише засобом для моральної діяльності. Це означає, що коли людина щось робить, то вона зобов'язана пересвідчитися, чи хотілось би їй, щоб й інші люди поводитися так само у відповідній ситуації. Лише у такому випадку вона буде поводитися згідно цього закону.

Крім розглянутого, І. Кант подає й інше формулювання категоричного імперативу: «Чини так, щоб людство – як у твоїй особі, так і в особі кожного іншого – було тобі потрібне завжди як мета, і ніколи лише як засіб». Це правило можна виразити ще й так: поведься з іншими так, як би ти хотів, аби поводитися з тобою. Таким чином, в основі і першого, і другого формулювання лежить ідея волі кожної розумної істоти як загальної законодавчої сили. Це поняття кожної розумної істоти, яка по всіх правилах своєї волі повинна дивитися на себе як на ту, що дає загальний закон, щоб з цієї точки зору оцінювати себе і свої дії. Це веде до нового поняття: царства цілей, тобто систематичного з'єднання різних розумних істот завдяки загальним законам, що визначають їх взаємодію як цілей самих в собі. Кантівський закон моралі такий же абсолютний і всезагальний, як причинний зв'язок. Його теж неможливо довести розумом. Описуючи закон моралі, філософ описує людське сумління. Людина не може довести того, що підказує їй совість, це просто знання. Лише тоді, коли людина відчуває і розуміє, що її обов'язком є необхідність дотримуватися закону моралі, можна говорити про моральний вчинок. Тому кантівську етику називають ще етикою обов'язку [6, с. 347]. Звідси третя формула категоричного імперативу: «Чини згідно тієї ідеї, що всі правила силою власного законодавства повинні зійтися в одне можливе царство цілей, яке в сутності стало би і царством природи».

Повне здійснення морального принципу вже не є обов'язком, що визначається ідеєю добра, а постулат, що визначається ідеєю вищого блага. Чиста воля має бути незалежна від задоволення і щастя або благополуччя. Вище благо – це єдність чесноти і благополуччя. Згідно потреб розуму найвище благо повинне бути здійснене [1]. Виходячи з наведених формулювань, можемо вивести три правила, дотримання яких є обов'язковим для людини:

- 1) Особа має право та можливість робити вчинки, які мають бути відповідними тому, щоб кожен міг так робити у відношенні один до одного.
- 2) Особа повинна надавати таке ж право іншим особам і сприяти та допомагати їм втілити його в життя.
- 3) Особа зобов'язана не надавати можливості і не рекомендувати здійснювати вчинки які не відповідають вказаному (загальному) бажанню та навіть не дозволяти так чинити.

Завданням людини є навести лад зі своїми бажаннями та прагненнями і впорядкувати їх так, щоб вони максимально наблизились до категоричного імперативу. Звісно хтось може сказати що моральними засобами неможливо вирішити усі суспільні проблеми, проте саме мораль дозволяє нам правильно спрямувати своє буття, оскільки вона контролює і врегульовує індивідуальну та суспільну поведінку, що в свою чергу покращує ситуацію і унеможливує утворення нових соціальних проблем.

Крім категоричного імперативу, І. Кант виділяє ще і гіпотетичний імператив. Він формується на певних умовах чи мотивах та вказує на дії, які потрібно виконати щоб досягнути поставлену мету. Зазвичай такий імператив залежить від обставин і бажань, якими керується особистість, а отже, цей вид обов'язку не таким універсальним, як категоричний. Проте, і він відіграє важливу роль у житті людини: він здатен зберігати мир і застерігати людство від війни «всіх проти всіх», адже страх, яким він керується, перевершує усвідомлення блага і цінності громадського суспільства.

Гіпотетичний імператив Канта являє собою вияв раціональності, яка не вимагає визнання трансцендентальних ідей Бога та безсмертя душі які є доказом дотримання морального обов'язку. Такий імператив завжди спирається на конкретні обставини та проблеми, що потребують вирішення у сфері моралі. На відміну від категоричного імперативу, гіпотетичний встановлює умови для дотримання закону, які можуть бути предметом дискусій між різними традиціями, що не можуть досягти консенсусу. Однак гіпотетичний імператив заохочує ворогуючі сторони сісти за стіл переговорів, що робить його більш цінним для сучасного громадянського суспільства. Суспільство розглядає себе як у стані становлення, а не завершення, тому гіпотетичний імператив має більше ваги у цьому контексті.

Висновки. І. Кант один із перших хто розділив напрямки дослідження етики та психології. Філософ став засновником надісторичної загальнолюдської всеохоплюючої моралі. Саме він ввів в етику таке поняття як категоричний імператив, який позначає загальнообов'язковий моральний закон. В деяких джерелах його ще називають «вічним ідеалом» поведінки, який існує в кожному, окремо взятому індивіді. Дотримуватись імперативу потрібно не стільки заради досягнення певних цілей, як для закону як такого. Він обґрунтовує необхідність індивіда поводитися так, як веде себе свідомий представник

людства. Категоричний імператив виступає в етиці І. Канта, як найвища властивість розуму і практичної діяльності людини.

У практичній філософії І. Канта обґрунтований загальнолюдський характер маралі, домінування загального над особистим. Основою діяльності людини має стати всезагальний і необхідний моральний обов'язок – категоричний імператив, який є обов'язковим внутрішнім стержнем кожного індивіда. Проте, ідеї Канта, хоча і є універсальними та морально вірними, в сучасних умовах не знаходять свого належного застосування в людській поведінці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біографія Іммануїла Канта. Етапи творчості філософа.
2. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13301/>
3. Васянович Г. Вступ до філософії. Навчальний посібник. Львів: Норма, 2001. 212 с.
4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Х.: Право, 2017. Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. 1128 с.
5. Гусев В. Західна філософія Нового часу XVII – XVIII ст. Київ : Либідь, 2000. 368 с.
6. Гьосле Вітторіо. Практична філософія в сучасному світі. Пер. З нім., примітки та післямова Анатолія Єрмоленка. Київ: Лібра, 2003. 248 с.
7. Захара І. Лекції з історії філософії. Львів : Видавництво ЛБА, 1997. 398с.

Юліана ШТОГРИН
Науковий керівник – асис. Руслан ЯВОРІВСЬКИЙ

АНАТОМІЧНА БУДОВА ЛИСТКІВ РОСЛИН РОДУ *AESCULUS L.* У ЗВ'ЯЗКУ З РОЗВИТКОМ ЇХНЬОЇ СТІЙКОСТІ ПРОТИ ШКІДНИКІВ

Актуальність теми. Однією з найактуальніших проблем людства на сучасному етапі науково-технічної революції постала проблема охорони навколишнього природного середовища, оскільки процеси його трансформації у промислову епоху уже набули глобально небезпечного характеру та досягли таких обсягів і темпів, що не можуть не викликати занепокоєння у суспільстві.

Антропогенне забруднення довкілля створює несприятливі умови середовища для функціонування живих організмів. Значна кількість зелених насаджень перебуває нині у критичному і пригніченому станах, передчасно гине від стресового впливу високих температур та дефіциту вологи, промислового забруднення шкідливими хімічними речовинами, хвороб і шкідників тощо [3].

Вплив несприятливих екологічних чинників міського середовища на ріст деревних видів рослин в умовах глобальних змін клімату вивчено фрагментарно. Для реконструкції та створення мережі зелених насаджень необхідно з'ясувати характер, природу і взаємозв'язок стресових чинників. Деревні види рослин у міському середовищі не витримують високих температур повітря, водного дефіциту й антропогенного навантаження, що спричинює погіршення їхнього стану та загибель [2].

За останні роки у наукових виданнях і у популярних ЗМІ (преса, радіо, телебачення тощо) особливо частим стало обговорення проблем збереження й оздоровлення рослин роду Гіркокаштан (*Aesculus L.*) у міських зелених насадженнях. Це зумовлюється помітним погіршенням їхнього загального стану, особливо у вуличних насадженнях. Водночас, потерпають й інші види деревних рослин у цих умовах, але головна увага громадськості концентрується саме на *Aesculus L.*

Так, починаючи з 1986 року, над гіркокаштаном звичайним (*A. hippocastanum L.*) нависла серйозна загроза винищення, що спричинена новим небезпечним шкідником – каштановою мінуючою мілью (*Cameraria ohridella* Deschka et Dimic), здатною за один сезон залишити дерева без жодного функціонально діючого листка задовго до закінчення вегетаційного періоду [1]. У 2004–2006 рр. відбувалося інтенсивне поширення шкідника у парковій і лісопарковій зонах міста Києва та у низці населених пунктів Київської, Житомирської, Кіровоградської й Чернігівської областей і проблема збереження та поліпшення загального стану насаджень *Aesculus L.* помітно ускладнювалась. В умовах сумісної дії таких сильних чинників негативного впливу на деревні види рослини роду *Aesculus L.* як урбаногенне середовище і небезпечний шкідник каштанова мінуюча міль, одних лише агротехнічних заходів буде недостатньо.

Тому опрацювання теоретичних і прикладних питань з оптимізації використання деревних рослин для охорони і формування життєвого середовища та вирішення проблем збереження та відтворення різноманіття рослин роду *Aesculus L.* є актуальним і своєчасним.

Метою досліджень було встановлення видового складу роду *Aesculus L.* у міських насадженнях Лісостепу України та з'ясування зв'язку анатомічної будови листків цих рослин із розвитком їхньої стійкості до пошкодження шкідниками.